

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

Коломийський навчально-науковий інститут

Кафедра філології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

В36. Основи культури і техніки мовлення

Освітня програма	<u>013 «Початкова освіта»</u> Перший (бакалаврський) освітній рівень
Спеціальність	<u>013 «Початкова освіта»</u>
Галузь знань	<u>01 «Освіта»</u>

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “30” вересня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація.
2. Анотація до курсу.
3. Мета та цілі курсу.
4. Результати навчання (компетентності).
5. Організація навчання курсу.
6. Система оцінювання курсу.
7. Політика курсу.
8. Рекомендована література.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	В36. Основи культури і техніки мовлення
Викладач (-і)	Макарук Ольга Любомирівна
Контактний телефон викладача	050 980 27 93
E-mail викладача	olha.makaruk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	лекції, практичні, самостійна робота
Обсяг дисципліни	90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?
Консультації	Один раз на тиждень (понеділок)
2. Анотація до курсу	
Курс «Розвиток творчих здібностей молодших школярів» спрямовано на підготовку висококваліфікованих майбутніх учителів початкових класів, здатних до розвитку творчої особистості учня; оволодіння ними теорією і практикою розвитку художньо-творчих здібностей молодших школярів на заняттях з української мови та інших уроках, використовуючи засоби усної народної творчості з урахуванням психологічних засад застосування малих жанрів усної народної творчості для розвитку здібностей дітей у процесі навчання і виховання; формування готовності майбутніх учителів для роботи з розвитку творчих здібностей учнів.	
3. Мета та цілі курсу	
Навчити студентів досконало володіти мовними засобами, спілкуватися з дотриманням норм сучасної української мови та мовленнєвого етикету, сформувані вміння впливати словом та віртуозно відтворювати експресивно-емоційний зміст художніх творів. <i>Завдання курсу</i> “Основи культури і техніки мовлення” полягають у тому, щоб: - зацікавити студентів нормативно спілкуватися, розвивати навички впливу за допомогою мовних засобів; - ознайомити з мовознавчою наукою: здобутками та перспективами; - ґрунтовно та системно засвоїти норми сучасної української літературної мови; - цілісно теоретично та практично вивчити рідну мову, що сприятиме виробленню орфографічних і пунктуаційних навичок; - оволодіти нормами мовленнєвого етикету; - підвищити рівень культури мовлення майбутніх педагогів; - виробити навички техніки мовлення.	
4. Результати навчання (компетентності)	
Загальні компетентності КЗ-1. Загальнонавчальна. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання учнів початкової школи; чинним нормативним забезпеченням початкової освіти тощо. КЗ-2. Інформаційно-аналітична. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації, зокрема професійно-педагогічної, з різних джерел та формулювання логічних висновків. КЗ-4. Комунікативна. Здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні; володіти навичками нормативного літературного мовлення (його усною та писемною формою) в різних сферах комунікації. Здатність до розуміння чужих і продукування власних програм комунікативної поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, активній взаємодії з іншими мовленнєвими суб'єктами. Уміння володіти різновидами стилів мовленнєвого спілкування в ситуаціях запобігання та врегулювання конфліктів. КЗ-6. Етична. Здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі; дотримуватися принципів педагогічної етики	

(професійної етики вчителя початкової школи).

КЗ-7. Соціокультурна. Здатність застосовувати знання, пов'язані із соціальною структурою та національною специфікою суспільства, з особливостями соціальних ролей; здатність до орієнтування у соціальних ситуаціях, розуміння соціального контексту художніх творів. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо; спроможність ідентифікувати себе з цінностями професійного середовища; наявність професійної позиції вчителя. Здатність до цінування та повага до різноманітності і мультикультурності; надання рівних можливостей учням різних національностей та різних розумових здібностей, толерантне ставлення до їхньої культурної спадщини, індивідуальних особливостей.

КЗ-12. Інформаційно-комунікаційна. Здатність до застосування сучасних засобів інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання комунікативних задач у професійній діяльності вчителя початкових класів й у повсякденному житті.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК-1. Предметна компетентність. Здатність до застосування знань, умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, що є теоретичною основою побудови змісту освітніх галузей, визначених Держстандартом, задля усвідомлення їхньої реалізації в освітній галузі загалом, та окремих змістових лініях зокрема. Види предметних компетентностей: філологічна, математична, технологічна, природничо-наукова, мистецька.

СК-1.1. Філологічна компетентність. Здатність до застосування професійно профільованих лінгвістичних і літературознавчих знань, умінь та навичок, що становлять теоретичну основу початкового курсу мови навчання, мови вивчення, іноземної мови, літературного читання та їхніх окремих змістових ліній. Складниками філологічної компетентності є лінгвістична, мовленнєва, літературознавча.

СК – 5. Професійно-комунікативна компетентність (ПКК). Здатність актуалізувати та застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки, здобутий досвід комунікативної діяльності, а також індивідуально-психологічні якості особистості задля успішного здійснення в конкретних умовах педагогічної комунікативної діяльності з молодшими школярами, батьками, колегами. Складники професійно-комунікативної компетентності вчителя початкової школи.

СК – 5.1. Емоційна. Здатність педагога усвідомлювати та визнавати власні почуття, а також почуття інших суб'єктів навчально-виховного середовища; здатність до самомотивації та керування власними емоціями у стосунках із вихованцями, колегами, батьками.

СК – 5.2. Вербально-логічна. Здатність педагога володіти доцільними формами вербального професійного спілкування в колективі, сприймати, осмислювати й відтворювати зміст і основну думку усних і письмових висловлювань, коригувати власне й чуже мовлення; здатність опрацьовувати, групувати навчальну інформацію, адекватно усвідомлювати комунікативний сенс повідомлень, запам'ятовувати й у разі необхідності актуалізувати в пам'яті професійні знання, фактичні дані, навчальну інформацію.

СК – 5.6. Предметно-змістова. Володіння змістовим аспектом комунікації, термінологією, мовленнєвими конструкціями, що притаманні всім предметам, визначеним навчальним планом початкової школи та здатність до розв'язання певного кола питань у конкретній ситуації педагогічної діяльності вчителя початкових класів.

Результати навчання за складовими професійної компетентності

КОМУНІКАЦІЯ

РН13 Здатність до здійснення комунікації, зорієнтованої мовленнєве спілкування у процесі вирішення професійно-педагогічних задач.

РН14 Здатність прогнозувати, проектувати та коригувати педагогічну комунікацію з іншими суб'єктами освітньо-виховного процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, застосовуючи правила мовленнєвого етикету.

РН15 Здатність до використання засобів вербальної та невербальної комунікації задля підвищення рівня професійної культури майбутнього вчителя.

АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

PH16 Здатність до навчання упродовж життя і удосконалення з високим рівнем автономності набутої під час навчання кваліфікації.

PH17 Здатність аналізувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтацій.

PH18 Здатність створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів, незалежно від соціально-культурно-економічного контексту.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ Вибірковий
другий	Початкова освіта	перший	вибіркова

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Модуль 1. Тема 1. Мовленнєва комунікація. Культура мовлення як елемент загальної культури людини	Лекція-візуалізація, практичне	1. Бобир О. В. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. / О. В. Бобир. – К. : Слово, 2009. 2. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. 3. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. – Л. : Норма, 2005.	Опрацювання нормативних документів. Виконання практичних завдань (2-4 години)	Максимальна оцінка – 5	два тижні
Тема 2. “Основи культури і техніки мовлення” як навчальна дисципліна	Практичне	1. Бобир О. В. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. / О. В. Бобир. – К. : Слово, 2009. 2. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність / С. К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. 3. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. – Л. : Норма, 2005.	Опрацювання нормативних документів. Виконання практичних завдань (2-4 години)	Максимальна оцінка - 5	
Тема 3. Сучасна українська літературна мова. Мовні норми	Лекція-візуалізація, Практичне.	1. Українська мова : енциклопедія. – К., 2000. 2. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів. – К. : Довіра, 2008. 3. Сучасна українська літературна мова / [за	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)	Максимальна оцінка – 5	два тижні

		ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997. 4. Український орфографічний словник : Близько 174 тис. слів / [за ред. В. Г. Складенка]. – К. : Довіра, 2009.			
Тема 4. Стильова диференціація сучасної української літературної мови	Лекція-візуалізація, Практичне	1. Українська мова : енциклопедія. – К., 2000. 2. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів. – К. : Довіра, 2008. 3. Сучасна українська літературна мова / [за ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997.	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)		
Тема 5. Основні комунікативні ознаки культури мовлення	Практичне	1. Українська мова : енциклопедія. – К., 2000. 2. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів. – К. : Довіра, 2008. 3. Сучасна українська літературна мова / [за ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997.	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)		
Тема 6. Мовний етикет як необхідна одиниця культури мовлення.	Лекція-візуалізація, Практичне	1. Чак Є. Мовний етикет : «Дорогий друже!», «Бажаю щастя!» / Є. Чак // Дивослово. – 1998. – № 1. 2. Чак Є. Мовний етикет : «Щасливенько!» / Є. Чак // Дивослово. – 1998. – № 10. 3. Чмут Г. К. Культура спілкування / Чмут Г. К. – Хмельницький, 1996. 4. Ющук І. П. Українська мова / Ющук І. П. – К. : Либідь, 2003.	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)		
Модуль 2. Тема 7. Техніка мовлення. Складові техніки	Лекція-візуалізація, практичне	1. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посібн. / Сагач Г. М. – К., 1993. 2. Семенов О. М.	Опрацювання теоретичних питань,	Максимальна оцінка - 5	два тижні

мовлення		Культура наукової української мови : навч. посіб. / Семенов О. М. – К. : “Академвидав”, 2010. 3. Сербенська О. Культура усного мовлення : навч. посіб. / Сербенська О. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. 4. Скіпачевич О. В. Вчимо емоційно правильно сприймати художній текст / О. В. Скіпачевич. // Почат. шк.– 1996. – № 12.	виконання практичних завдань (2-4 години)		
Тема 8. Засоби логіко-емоційної виразності	Лекція-візуалізація, практичне	1. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посібн. / Сагач Г. М. – К., 1993. 2. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / Семенов О. М. – К. : “Академвидав”, 2010. 3. Сербенська О. Культура усного мовлення : навч. посіб. / Сербенська О. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. 4. Скіпачевич О. В. Вчимо емоційно правильно сприймати художній текст / О. В. Скіпачевич. // Почат. шк.– 1996. – № 12.	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)	Максимальна оцінка - 5	два тижні
Тема 9. Екстралінгвістичні засоби комунікації	Практичне	1. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посібн. / Сагач Г. М. – К., 1993. 2. Семенов О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / Семенов О. М. – К. : “Академвидав”, 2010. 3. Сербенська О. Культура усного мовлення : навч. посіб. / Сербенська О. – К. : Центр навчальної	Опрацювання теоретичних питань, виконання практичних завдань (2-4 години)	Максимальна оцінка - 5	два тижні

		літератури, 2004. 4. Скіпачевич О. В. Вчимо емоційно правильно сприймати художній текст / О. В. Скіпачевич. // Почат. шк.– 1996. – № 12.			

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Шкала оцінювання: національна та ECTS			
	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
	90 – 100	A	відмінно	зараховано
	80 – 89	B	добре	
	70 – 79	C		
	60 – 69	D	задовільно	
	50 – 59	E		
26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання	
0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	
Фактична кількість балів, отримана студентом за результатами поточного контролю та підсумками, переводиться в державну оцінку за такими критеріями: А – оцінка «відмінно» (90-100 балів) виставляється за глибокі знання навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вміння аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вміння застосовувати теоретичні положення при розв'язуванні практичних задач; В – оцінка «добре» (80-89 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, включаючи розрахунки, аргументовані відповіді на поставлені питання; С – оцінка «добре» (70-79 балів) виставляється за міцні знання навчального матеріалу, включаючи розрахунки, аргументовані відповіді на поставлені питання, які, однак, містять певні (несуттєві) неточності; D – оцінка «задовільно» (60-69 балів)				

	виставляється за посередні знання навчального матеріалу, мало аргументовані відповіді; Е – оцінка «задовільно» (50-59 балів) виставляється за слабкі знання навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності його викладання; FХ – оцінка «незадовільно» з можливістю повторного складання екзамену (26-49 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання; F – оцінка «незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням модуля (навчальної дисципліни) (0-25 балів) виставляється за незнання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на питання, незнання основних фундаментальних положень.
Вимоги до письмової роботи	Студент повинен виконати підсумкову контрольну роботу для перевірки сформованої фахової компетентності, що складається з теоретичного питання, практичного та творчого завдань. Максимальна оцінка 5 балів
Семінарські заняття	
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання 50 % завдань
7. Політика курсу	
Неприпустимі плагіат та списування на контрольній роботі. Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: опрацювання теми, а також виконання практичних завдань із теми. Якщо студент пропустив (не відпрацював) більше 50% занять, він повинен скласти тести і тільки тоді буде допущений до складання заліку. Обов'язковим є написання контрольної роботи та виконання самостійної роботи.	
8. Рекомендована література	
1. Антисуржик : Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг.ред. О. Сербенської. – Л., 1994. 2. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / Антоненко-Давидович Б. Д. – К :Укр. книгарня, 1997. 3. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення / Бабич Н.Д. – Львів, 1990. 4. Багмут А. Й. Інтонація як засіб мовної комунікації / Багмут А. Й., Борисик І. В., Олійник Г. П. – К., 1980. 5. Багмут А. Й. Інтонація спонтанного мовлення / Багмут А. Й., Борисюк І. В., Олійник Г. П. – К., 1985. 6. Багмут А. Й. Семантика і інтонація в українській мові / Багмут А. Й. – К., 1991. 7. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підруч. / Бацевич Ф. С. –К. : Вид. центр “Академія”, 2004. 8. Безпояско О. К. Граматика української мови. Морфологія : [підруч.] / Безпояско О. К., Городенська К. Г., Русанівський В. М. – К. : Либідь, 1993. 9. Бобир О. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. / Бобир О. – К. : Ленвіт, 2004. 10. Бобир О. В. Етикет учителя : навч.-метод. посіб. / О. В. Бобир. – К. : Слово, 2009. 11. Богдан С. К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність /С. К. Богдан. – К. : Рідна мова, 1998. 12. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч.-метод. посіб. – Л. : Норма, 2005. 13. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/[уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2005.	

14. Винницький В. Українська акцентна система : становлення, розвиток /Винницький В. – Л., 2002.
15. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови / Волкотруб Г. Й. – К. : МАУП,2002.
16. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Орфоепія. Графіка і орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Словотвір / Волох О. Т. – К. : Вища шк., 1986.
17. Гриб В. П. Постановка мовного голосу / Гриб В. П. – Луцьк, 2001.
18. Гриценко Т. Б. Українська мова та культура мовлення : навч. пос. для студ. аграрних вищих навч. закладів та коледжів / Гриценко Т. Б. – К. : Центр навчальної літератури, 2005.
19. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності : стилїстика та культура мови / Єрмоленко С. Я. – К. : Довіра, 1999.
20. Іванишин В. Мова і нація / Іванишин В., Радевич-Винницький Я. – [Вид. 4-е, доп.]. – Дрогобич, 1994.
21. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / Караванський С. – К. : Видавництво “Українська книга”, 2004.
22. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики /Караванський С. – Л. : БаК, 2006.
23. Караванський С. Секрети української мови / Караванський С. – Л. : БаК, 2009.
24. Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя / І. Комарова // Шлях освіти. – 2001. – №1.
25. Корніяка О. Мистецтво гречності / Корніяка О. – К., 1995.
26. Культура фахового мовлення : навч. посіб. / [За ред. Н. Д. Бабич]. – Чернівці : Книги-XXI, 2005.
27. Мацюк З. Українська мова професійного спрямування : навч. посіб. / Мацюк З., Станкевич Н. – К. : Каравела, 2008.
28. Мацько Л. І. та ін. Українська мова : посібник / Л. І. Мацько, О.М. Сидоренко. – [2-е вид.] – К. : Либідь, 1996.
29. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови : підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М.Мацько. – К. : Вища шк., 2003.
30. Мацько Л. І. Культура фахової мови : навч. посібн. / Мацько Л. І., Кравець Л. В. – К. : ВЦ “Академія”, 2007.
31. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно / Меш Г. Ш. – К., 1993.
32. Михайлюк В. О. Українська мова професійного спілкування : навч. посіб. / Михайлюк В. О. – К. : ВД “Професіонал”, 2005.
33. Непийвода Н. Практичний російсько-український словник. Найуживаніші слова і вислови / Непийвода Н. – К. : Основа, 2000.
34. Огієнко І. Історія української літературної мови / Огієнко І. – К. : Либідь, 1995.
35. Орфографічний словник української мови / [уклад. Головашук І. С.]. – К., 1994.
36. Орфоепічний словник української мови. – К., 1995.
37. Полюга М. П. Словник антонімів української мови / [за ред. Л. С. Паламарчука]. – К. : Довіра, 1999.
38. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови / Пономарів О. Д. – К. : Либідь, 1993.
39. Пономарів О. Культура слова : мовностилїстичні поради : навч. посіб. / Пономарів О. – К. : Либідь, 1999.
40. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посіб. /Радевич-Винницький Я. – К. : Знання, 2006.
41. Ревуцький Д. Живе слово / Ревуцький Д. – Львів, 2001.
42. Русанівський В. М. Історія української літературної мови / Русанівський В. М. – К., 2001.

43. Сагач Г. М. Золотослів : навч. посібн. / Сагач Г. М. – К., 1993.
44. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. / Семеног О. М. – К. : “Академвидав”, 2010.
45. Сербенська О. Культура усного мовлення : навч. посіб. / Сербенська О. – К. : Центр навчальної літератури, 2004.
46. Скіпачевич О. В. Вчимо емоційно правильно сприймати художній текст / О. В. Скіпачевич. // Почат. шк.– 1996. – № 12.
47. Словник труднощів української мови / [за ред. Єрмоленко С. Я.]. – К., 1989.
48. Словник-довідник з культури української мови / [Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак]. – К. : Знання, 2006.
49. Стахів М. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. / М. Стахів. – К. : Знання, 2008.
50. Струганець Л. В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. / Струганець Л. В. – Тернопіль, 1997.
51. Українська мова : енциклопедія. – К., 2000.
52. Сучасний словник-мінімум іншомовних слів. – К. : Довіра, 2008.
53. Сучасна українська літературна мова : морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1969.
54. Сучасна українська літературна мова : синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972.
55. Сучасна українська мова / [за ред. М. Я. Плющ]. – К. : Рад. шк., 1994.
56. Сучасна українська літературна мова / [за ред. О. Д. Пономарева]. – К. : Либідь, 1997.
57. Український орфографічний словник : Близько 174 тис. слів / [за ред. В. Г. Скляренка]. – К. : Довіра, 2009.
58. Український правопис : [4-те вид.]. – К. : Наук. думка, 1993. – 236 с.
59. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Інститут української мови. – К. : Наук. думка, 2002.
60. Чак Є. Мовний етикет : «Дорогий друже!», «Бажаю щастя!» / Є. Чак // Дивослово. – 1998. – № 1.
61. Чак Є. Мовний етикет : «Щасливенько!» / Є. Чак // Дивослово. – 1998. – № 10.
62. Чмут Г. К. Культура спілкування / Чмут Г. К. – Хмельницький, 1996.
63. Ющук І. П. Українська мова / Ющук І. П. – К. : Либідь, 2003.

Викладач Макарук О.Л.